

10. Halkyn A.A. Obschestvennaya stably'nost': nekotorye teoreticheskiye podkhody / A.A. Halkyn // Myrovaya ekonomika y mezhdunarodnye otnosheniya. – 1990. – № 9. – S. 55-67.

11. Herasina L.M. Konsensus yak stratehiya prymyrennya v polityko-pravovykh konfliktakh / L.M. Herasina // Ukrayins'kyu sotsium. – 2006. – № 6. – S. 17-24.

12. Lesechko M. Sotsial'na tekhnolohiya i polityka / M. Lesechko, O. Tertyshna // Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnya. – 2009. – Vyp. 21. – S. 21-27.

13. Chernyshova M.V. Tolerantnist' yak skladova natsional'noyi ideyi ta natsional'noho interesu suchasnoho ukrayins'koho sotsiumu / M.V. Chernyshova // Humanitarnyy chasopys. – 2012. – №4. – S. 75-81.

14. Skovrons'kyi D.M. Kontseptsiiy sotsial'no-pravovoyi derzhavy ta yikh realizatsiya v suchasnykh umovakh / D.M. Skovrons'kyi // Problemy pravoznavstva ta pravokhoronnoyi diyal'nosti. – 2011. – № 4. – S. 3-9.

15. H'ofe O. Demokratiya v epokhu hlobalizatsiyi / O. H'ofe ; per. z nim. L. Sytnichenko ta O. Lozynskoyi. – K.: PPS – 2002, 2007. – 436 s.

16. Savchyn M. Politychni partiyyi ta vyborchi systemy: sprobny konstytutsiynoyi inzheneriyi u konteksti suchasnoho konstytutsionalizmu / M. Savchyn // Visnyk Tsentral'noyi vyborchoyi komisiyi. – 2008. – № 3 (13). – S. 62-75.

17. Zaslavs'ka O.O. Osoblyvosti instytutsiynoyi teoriiy u vyvchenni politychnoyi komunikatsiyi [Elektronnyy resurs] / O.O. Zaslavs'ka. – Rezhym dostupu: <http://intkonf.org/k-polit-n-zaslavska-oo-osoblyvosti-institutitsiynoyi-teoriiy-u-vyvchenni-politichnoyi-komunikatsiyi/>

18. Lypset S. Konsensus y konflikt. Ocherky po politycheskoy sotsyolohyy: Referat / S. Lypset. – M.: YNYON RAN, 1987. – 33 s.

19. Karahioz R.S. Osnovni paradyhmy analizu "konsensusu" v zakhidniy nautsi / R.S. Karahioz // Aktual'ni problemy polityky : zb. nauk. prats'. – Odesa : Natsional'nyy universytet "Odes'ka yurydychna akademiya" : Pivdenoukrayins'kyy tsentr hendernykh problem, 2012. – Vyp. 46. – S. 66-74.

20. Dyuverzhe M. Politycheskyye partyy / M. Dyuverzhe ; per. s fr. – M. : Akademicheskyy proekt, 2002. – 560 s.

21. Klymkova I.I. Politychnyy konsensus ta praktyky yoho vtilenniya / I.I. Klymkova // Politolohichni zapysky. – 2012. – № 6. – S. 90-99.

22. Khenkyn S.M. Yspanyya posle dyktatury. Sotsyal'no-politycheskyye problemy perekhoda k demokratsiyi / S.M. Khenkyn. – M. : Nauka, 1993. — 127 s.

23. Bohdanovych M.L. Osnovni determinanty diyal'nosti hrup interesiv [Elektronnyy resurs] / M.L. Bohdanovych. – Rezhym dostupu: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej3/txts/POLITICHNI/04-BOGDANOVICH.pdf>.

24. Shmytter F. Razmyshlenyya o hrazhdanskom obschestve y konsolydatsyy demokratsiyi / F. Shmytter // Polys. – 1996. – № 5. – S. 16-27.

Grigor O. O., PhD in Public Administration, Associate Professor, doctoral, National pedagogical university, is the name of M. P. Drahomanov (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Problems consensus between state and society based on tolerance and tolerance

The consensus is also the principle, method and technology policy-making based on overcoming differences due to the identification and realization of common interests. Therefore, its validity is not limited to domestic but also on foreign policy processes. Consensus between state and society can be defined as mitigating the conflict between the "lower ranks" and "top" on the principles of tolerance and tolerance. The concept of tolerance designates socio-psychological manifestation of respect and goodwill on human beliefs "other". Tolerance determines the ability of the subject to respond to any adverse factor given the lack of hostility against "not his." This tolerance and tolerance are means of harmonization of interests in a heterogeneous society, a prerequisite for achieving national unity.

Keywords: people, politics, conflict, consensus, tolerance, tolerance.

Григор О. А., кандидат наук по государственному управлению, доцент, докторант, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Проблемы достижения консенсуса между государством и обществом на основании терпимости и толерантности

Консенсус одновременно является принципом, методом и технологией принятия политических решений на основании преодоления разногласий вследствие выявления и осознания общих интересов. Поэтому его действие распространяется не только на внутриполитические, но и на внешнеполитические процессы. Достижения консенсуса между государством и обществом может быть определено как смягчение конфликта между «низами» и «верхами» на основе терпимости и толерантности. Понятие

терпимости обозначает социально-психологический проявление уважения и доброжелательности человека по убеждений «другого». Толерантность определяет способность субъекта реагировать на любой неблагоприятный фактор ввиду отсутствия враждебности по отношению к «не своего». Благодаря этому терпимость и толерантность оказываются средствами гармонизации интересов в гетерогенной обществе, предпосылкой достижения общенациональной консолидации.

Ключевые слова: человек, политика, конфликт, консенсус, терпимость, толерантность.

* * *

УДК 321.02:316.3

Макаренко Б.,
кандидат политических наук, здобувач, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

Духовні детермінанти активізації політичної участі особистості

Політична участь здійснюється з метою впливу на процес підготовки, прийняття і реалізації політичних рішень на різних рівнях – місцевому, регіональному, загальнонаціональному. Вона реалізується в широкому спектрі політичної активності суб'єктів політичного процесу і передбачає продукування необхідних цінностей та смислів. З огляду на це політична участь розгортається в системі духовних детермінант політичного розвитку і громадянської самоорганізації. А її гуманістичний вимір найбільш повно розкривається в духовному світі особистості, поєднуючи індивідуальний вимір культури із колективним. В статті політична участь особистості розглядається в системі духовних детермінант політичного розвитку і громадянської самоорганізації.

Ключові слова: людина, політика, культура, освіта, мораль, політична участь, цінності, духовна культура, духовні цінності, духовність.

Політична участь особистості – основна і узагальнююча форма саморозгортання її діяльності в політичній сфері та в царині громадянської самоорганізації. Проблема політичної участі здавна цікавлять дослідники різних країн, намагаючись знайти відповідь на питання, чому людина бере або не бере участь у політиці, які фактори мають вирішальний вплив на вибір тих чи інших форм політичної діяльності, чому індивіди висловлюють свою підтримку або незгоду із будь-якими політичними силами, програмами, інститутами.

Детальний аналіз поняття «політична участь», окреслення поглядів різних науковців на його зміст, проводить В. Бортніков [1]. За думкою вченого, аналіз спроб визначення сутності явища політичної участі, що намагалися дати деякі автори, не дозволяє визнати їх задовільними, так як вони не дають повної картини політичної участі, здатної слугувати основою для її адекватного відображення. Найбільш ґрунтовний теоретичний аналіз згаданого поняття на пострадянському просторі, вважає В. Бортніков, здійснив російський вчений Д. Гончаров, який розглядає політичну участь крізь призму поведінкової (біхевіористичної) парадигми в контексті соціокультурного і структурно-функціонального аналізу сучасного суспільства. Разом з тим, одне з універсальних визначень поняття «політична участь», а саме: «участь охоплює дії, за допомогою яких рядові члени будь-якої політичної системи впливають або намагаються впливати на результати її діяльності», належить американському досліднику Дж. Нагелю. Саме політична система, на його думку, є основним детермінантом визначення участі особистості у політичному житті суспільства [2, с. 6].

Загалом, на думку більшості дослідників, політична участь містить широкий спектр політичної активності, пов'язаний зі специфічним відношенням

соціальних суб'єктів до влади. Так, за Г.Беловим, під політичною участю розуміється «будь-яке сприяння політичній системі у здійсненні її функцій, впливовий прояв громадянином, його групами своїх інтересів і позицій по відношенню до влади». На його думку, до участі також приєднуються різні форми суспільної активності, участь у формуванні суспільної думки на зборах, мітингах, маніфестаціях, використанні свободи слова [3, с. 233]. Російська дослідниця О. Мелешкіна визначає політичну участь як «більш-менш» регулярне і, зокрема, інструментальне застосування акторами різних форм політичної діяльності, засобом якого громадяни намагаються впливати на процес прийняття політичних рішень» [4, с. 154]. На думку М. Пірен, «політична участь – це втягнення (залучення) членів соціально-політичної спільноти в існуючій всередині неї політичні відносини і структуру людини» [5, с. 62]. П. Шляхтун обмежує сферу політичної участі громадян непрофесійною політичною діяльністю, найпоширенішими формами якої є вибори і референдуми [6, с. 417].

На думку О. Чемшита, політична участь – це «будь-яка дія або бездіяльність, спрямована на зміну чи збереження існуючого способу розподілу ресурсів у масштабах усього суспільства». Політичну участь взагалі, дослідник визначає як свідомі дії або відмову від них, які роблять політичні актори (громадяни, групи інтересів, політичні партії тощо) з метою найбільш повної реалізації відповідних базових потреб [7, с. 254].

Український політолог В. Горбатенко в якості важливого інструменту реалізації ефективної участі пропонує створення нових різновидів інститутів, які забезпечували б не лише контроль над ресурсами, а й канали для ефективного діалогу між владою та населенням. Не менш важливим на його думку, є досягнення на місцевому рівні відносно рівномірного розподілу таких ресурсів участі, як гроші, освіта, знання механізмів прийняття політичних рішень, вільний час, доступ до ЗМІ тощо [8, с. 20].

Політична участь характеризується не лише ступенем активності індивіда, а й ще багатьма чинниками, які в сукупності визначають поведінку суб'єкта політичних відносин. У політичній науці під терміном «політична поведінка» розуміють не лише дії окремих учасників, а й масові виступи, як організованих суб'єктів влади, так і стихійні дії натовпу. Це можуть бути акції на підтримку системи або такі, що спрямовані проти неї.

Узагальнюючи різнопланові підходи, В. Бортніков наголошує: не варто забувати, що політична участь – це насамперед категорія політична. А світ політичного є складним, багатшаровим і разом з тим мінливим явищем, особливою сферою життєдіяльності людей, пов'язаною із владними відносинами, з державою та державним устроєм, з тими інститутами, принципами, нормами, мораллю, які призвані гарантувати життєздатність спільноти, реалізацію її загальної волі, інтересів та потреб. В умовах державно-організованого суспільства включення громадян у процес прийняття рішень і управління так чи інакше політизується в його соціальній, економічній та духовно-культурній сферах. Політичну участь в якості універсального явища можна розглядати, таким чином, як включення членів суспільства на індивідуальному, класово-груповому, національно-етнічному, релігійному та іншому рівнях у процес політико-владних відносин [1].

Отже, політична участь – це дії, які здійснюються членами соціально-політичної спільноти на індивідуальній чи груповій основі з метою здійснити вплив на процес підготовки, прийняття і реалізації політичних рішень, здійснення державної політики чи вибір політичних діячів на будь-якому рівні влади – місцевому, регіональному, загальнонаціональному. Застосовується це поняття до дій будь-якої людини, чи то політичний діяч, державна посадова особа, чи пересічний громадянин, який бере активну участь у здійсненні політики у межах політичної системи будь-якого типу [9].

Оскільки всі процеси політичної участі реалізуються під впливом тих чи інших громадянських цінностей, і в якому напрямі та з якою силою будуть відстоюватись політичні інтереси, залежить від духовної культури особистості і спільноти, тому духовну культуру правомірно тлумачити як матрицю суспільної та індивідуальної життєдіяльності, в тому числі і в політичній сфері. Основним механізмом, за рахунок якого це відбувається, є продукування відповідних цінностей і смислів. Адже функціонально саме цінності формують словесний фундамент культури в усіх її проявах. «Творення смислів породжує цілі, частина з яких стає цінностями. Посилення чи послаблення духовного потенціалу людини, умов і норм її духовного формування означає в житті культури спади і підйоми» [10, с. 16].

Провідна духовна цінність сучасного світу (власне, починаючи з часів Ренесансу) – людина. Незважаючи на одвічний прагматичний інтерес людини до світу, вже багато століть стверджується, що ця прагматика не повинна наносити шкоди окремій людині і людині як біологічному виду в цілому. Тому цілком закономірним і логічним є гуманістичний пафос духовної культури: її спрямованість на людину, її майбутнє, утвердження трудового стилю життя, який спирається на розум й виключає знеособлений підхід до людини.

Традиційно в розумінні змісту духовної культури на першому місці розглядаються духовні цінності, гуманістичні за своєю природою.

Наприклад, у своєму дисертаційному дослідженні педагогічних умов формування духовно-моральної культури майбутнього вчителя російська дослідниця О. Храброва демонструє, що ВНЗ постає культурно-освітнім простором, де цілісність процесу детермінована духовними цінностями. Також автор обґрунтовує, що антропологізація освітнього процесу є найбільш актуальною для цього підставою організації мотиваційно-ціннісної діяльності студентів [11, с. 4]. А сама духовно-моральна культура визначається дослідницею як «процесуальна цілісність, де створюються умови для інтеріоризації духовних цінностей і якості особистості, що детермінують та регулюють її мотивацію і виражаються в творчому досвіді самовдосконалення» [11, с. 6].

Духовна культура завжди спрямована на людину, і ця спрямованість починається від постулювання гуманістичних цінностей як серцевини духовної культури, і розгортається в практичній діяльності із пошуку себе, свого місця в соціумі, своєї творчої самореалізації в гуманістичному бутті, в житті «в ім'я добра, любові, краси, служіння на благо іншим» [11, с. 9].

Відомо, що ще стародавні греки сформулювали класичну тріаду духовної культури людства: істина, добро, краса. Відповідно були виділені три найважливіших

ціннісних абсолюти людської духовності: теоретизм, етизм, естетизм. Більш того, сьогодні очевидно, що саме культурою як сферою духовного виробництва викликані до життя антропологічні цінності, які складають сьогодні основу духовних цінностей [10].

На думку вчених, основними рисами духовного світу сучасного інтелігента є: професіоналізм (досконале знання своїх професійних обов'язків, навички їхнього використання); соціальна і моральна відповідальність за дії, пов'язані з виконанням фахових обов'язків; високі морально-психологічні якості фахівця; здатність відстоювати та відроджувати національну самосвідомість; духовність як інтегральна людська якість, яка характеризує ступінь вивчення в особистості ціннісних орієнтацій на добро, красу, любов, творчість, свободу [12, с. 163-164].

Поняття духовної культури, духовності в більшості випадків наповнені позитивним смислом. Розповсюдженою є також характеристика духовності як першості вищих загальнолюдських цінностей. Інколи духовність розглядається як сакральні цінності. М. Фуко духовність називав «сукупність пошуків, практичних навичок і досвіду, якими повинні бути очищення, аскеза, відречення, звернення погляду усередину самого себе, зміни буття, що складають не для свідомості, а для самого суб'єкту, для його буття ту ціну, яку він винен за досягнення істини» [13, с. 286].

Така духовність позиціонується як усвідомлена життєдіяльність людини. Так, за Н. Хамітовим, «народження духовного нового – це відрив від звичних орієнтирів. Необхідно усамітнитись в собі, щоб стати визначним для інших. В цьому усамітненні найвища напруга й устремління, відсторонення від соціуму, який ще не зрозумів тебе і твого вибору» [14, с. 144]. Це шлях самопізнання, необхідного для справжнього гуманізму.

С. Кримський, характеризуючи духовність особистості і соціуму, підкреслює, що «... духовність є здатність переводити універсум зовнішнього буття у внутрішній світ особистості на етичній основі, здатність створювати той внутрішній світ, завдяки якому реалізується себетотожність людини, її свобода від жорсткої залежності перед постійно змінюючимися обставинами. Дух – це становище активності, щодо опредмечування ідей і зворотнього розпредмечування результатів діяльності, яке визначає семантичне поле культури» [15].

У цьому ж контексті духовність розуміється як стан і процес зростання людини. Духовність – це є, з одного боку, показник, мірило істинності, даності і явності, а з іншого – процес особистісного духовного становлення. Вершина його досягається завдяки самопізнанню людиною власної сутності, самоусвідомлення іншого «Я» й ототожнення з ним. Це в цілому дає можливість індивіду гуманного ставлення до інших, до власного життя, до власної праці. це дає можливість виключити знеособлений стиль життя, а тому і байдужість. Індиферентність, пасивність зокрема в соціально-політичній поведінці. Оскільки кожен із нас відповідає за всіх, і жодна людина не може залишитись поза увагою, - ми приречені на громадянську активність.

Спрямованість духовної культури на людину комплексно може бути втілена в розумінні, що духовність є цементуюча засада і певний потенціал людини: «духовність – відмічає А. Погромська, – це спроба поєднати в дусі всю людську особистість: її тіло, і її душу» [16]. І тоді перед людиною розгортаються безмежні

просторові й часові обрії, світ, готовий до комунікаційного діалогу.

Гуманістичний вимір духовної культури найповніше розкривається через категорію «цінності», яка і поєднує індивідуальний вимір культури із колективним, і дозволяє пояснити суспільний рівень саморегуляції культурних процесів.

За І. Степаненко, духовні цінності постають у структурі духовності як смисловий, складнодиференційований континуум, у якому цінності мають різні форми: індивідуальні і надіндивідуальні, усвідомлені і неусвідомлені; мають вони й різну нормативну модальність (позитив – негатив); інтенсивність (безпосередню значущість); ієрархічність (певний порядок реалізації); функціональну роль (виступають основою для структурування активності, є певними цільовими орієнтирами життєдіяльності).

Г. Горак класифікує цінності як інтегруючий початок, в якому зафіксовані умови існування людства, тому їх можна назвати космічним утворенням особливого типу, Абсолютами, довічними духовними умовами дійсно людської буттєвості. Історичну відносність цінностей Г. Горак вважає виразом їх абсолютності [17, с. 136–138].

Цінності виконують оцінюючу функцію згідно праць Рікєрта і П. Сорокіна. Так, У. Рікєрта людина піднімається над природною необхідністю, і світ вічних цінностей є міркою її культурного буття. За П. Сорокіним, міра ціннісного змісту предмету залежить не від того, як здатен він задовольняти життєву індивідуальну потребу, а наскільки відповідає рамкам загальнолюдської значущості. Виміри цінності здійснюються на основі певних абсолютних критеріїв: істина, добро, краса, гідність, свобода, честь, справедливість і т. д.

Ці визначення цінностей спонукають сучасну вітчизняну дослідницю І. Бондаревич до таких висновків:

- цінності «становляться» в духовному бутті;
- ціннісні системи формуються і трансформуються в процесі історичного розвитку суспільства;
- цінності в процесі життєдіяльності людини становляться її власним надбанням, що дає можливість визначати їх об'єднуючою ланкою, каналом зв'язку між культурою суспільства і духовним світом людини, що є умовою духовної буттєвості світу;
- оцінююча функція цінностей ґрунтується на тому, що їх значущість завжди виходить за рамки пануючої на той час суспільної свідомості.

Отже, можна погодитись із тим, що цінності є формою прояву, умовою і результатом стосунків духовного роду між людиною і суспільством, світом. Маючи об'єктивну, суб'єктивну, об'єктивовану і суб'єктивовану форми, цінності виступають атрибутом духовного розвитку [18, с. 314]. Тому саме цінності духовної культури виключають знеособлений підхід до людини, і спонукають до гуманістичної спрямованості життєдіяльності особистості в будь-якій сфері. У сфері соціально-політичного це спрямовує на активність, небайдужість, стратегічне мислення, вміння раціонального обґрунтування потреб особистості або спільноти, – і відповідно на їх активне відстоювання своєю політичною участю. І при цьому духовна, гуманістична спрямованість діяльності виявляється значущою передумовою її ефективності.

Зокрема, Б. Новожилов розкриває ідею, що духовність є чинником ефективності життєдіяльності політичного лідера. Він пише, що духовність є запорукою гуманістичної,

людяної діяльності. А життєдіяльність політичного лідера з позицій духовності з необхідністю передбачає високий рівень його соціальної відповідальності. І що важливо, відповідальність за сьогодні і майбутнє досягається лише через поєднання особистої позиції політичного лідера з думкою народу, його власного інтересу й дії з інтересами й діями суспільства [19, с. 127]. Отже, така актуальна вимога стосується і політичного лідера як представника влади, і лідера громадянської політичної участі.

Список використаних джерел

1. Бортніков В. І. Політична участь і демократія: українські реалії: монографія / В. І. Бортніков. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 524 с.
2. Гончаров Д. В. Теория политического участия / Д.В.Гончаров. – М.: Юрист, 1997. – 206 с.
3. Белов А. Г. Политология: учеб. пособие / А.Г.Белов. – М.: ЧеРо, 1996. – 304 с.
4. Мелешкина Е. Ю. Политическое поведение / Е.Ю.Мелешкина // Политический процесс: основные аспекты и способы анализа: сборник учебных материалов. – М.: Издательский Дом «ИНФРА-М», Издательство «Весь Мир», 2001. – С. 152–171.
5. Пирен М. І. Основи політичної психології: навч. посібник / М.І.Пирен. – К.: Міленіум, 2003. – 418 с.
6. Шляхтун П. П. Політологія (Теорія та історія політичної науки): підручник для студ. вузів / П.П.Шляхтун. – К.: Либідь, 2002. – 573 с.
7. Чемшит А. А. Государственная власть и политическое участие / А.А.Чемшит. – К.: Украинский центр духовной культуры, 2004. – 528 с.
8. Горбатенко В. П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть / В. П.Горбатенко. – К.: Академія, 1999. – 240 с.
9. Грачев М. Н. Политическое участие / М. Н. Грачев // Зарубежная политология: Словарь-справочник / под ред. А.В. Миронова, Г.А. Цыганкова. – М.: Социально-политический журнал, Независимый открытый университет, 1998. – С.239.
10. Кобина Ю. Е. Антропологизация духовных ценностей в современной культуре: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филос. наук: 09.00.13 / Ю. Е.Кобина. – Ставрополь, 2004. – 23 с.
11. Храброва Е. В. Формирование духовно-нравственной культуры будущего учителя в образовательном процессе вуза: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: 13.00.01, 13.00.08 / Е. В.Храброва. – Ярославль, 2007. – 21 с.
12. Мануйлов Є. М. Основні напрямки виховання сучасного інтелекту у ВНЗ України / Є.М.Мануйлов // Нравственные императивы интеллигенции: материалы IV Межд. науч-терор. Конф. по проблемам современной интеллигенции. – Х.: НУА, 2006. – С. 163-164.
13. Фуко М. Герменевтика суб'єкта / Мишель Фуко // Социологос. – Вып. 1. – М.: Прогресс, 1991. – С. 284–319.
14. Хамітов Н. Самотність у житті. Спроби вживання в проблему / Н.Хамітов // Філософська і соціологічна думка. – 1993. – № 6. – С. 142–159.
15. Крымский С. Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации / С.Б.Крымский // Вопросы философии. – 1992. – № 12. – С. 21–28.
16. Погромская А. И. Духовность: понятие и факторы формирования / А.И.Погромская // Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків–Донецьк, 2004. – № 18. – С. 25–26.
17. Горак Г. І. Філософія: курс лекцій / Г.І.Горак. – К.: Вільбор, 1997. – 272 с.
18. Бондаревич І. Духовна цілісність як атрибут особистості / Ірина Бондаревич // Особистість у дискурсі саморозгортання інформаційної цивілізації: монографія / кол. авторів; редкол.: В.П.Бех (голова), Г.О.Нестеренко (заступник голови); Мін-во освіти і науки, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 293–404.
19. Новожилов Б. В. Духовність як чинник ефективності життєдіяльності політичного лідера / Б. В.Новожилов // Нова парадигма: [журнал наукових праць] / голов. ред. В. П. Бех.; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; Творче об'єднання «Нова парадигма». – Вып. 82. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С.119-128.

References

1. Bortnikov V. I. Politychna uchast' i demokratiya: ukraïns'ki realiyi: monohrafiya / V. I. Bortnikov. – Luts'k: RVV «Vezha» Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrayinky, 2007. – 524 s.
2. Honcharov D. V. Teoryya politycheskoho uchastyya / D.V.Honcharov. – M.: Yuryst, 1997. – 206 s.
3. Belov A. H. Polytolohyya: ucheb. posobyie / A.H.Belov. – M.: CheRo, 1996. – 304 s.
4. Meleshkina E. Yu. Polytcheskoe povedeniye / E.Yu. Meleshkina // Polytchesky protsess: osnovnye aspekty y sposoby analiza: sbornyk uchebnykh materialov. – M.: Yzdatel'sky Dom «YNFRA-M», Yzdatel'stvo «Ves' Myr», 2001. – С. 152–171.
5. Piren M. I. Osnovy politychnoyi psykholohiyi: navch. posibnyk / M.I.Piren. – K.: Milenium, 2003. – 418 s.
6. Shlyakhtun P. P. Politolohiya (Teoriya ta istoriya politychnoyi nauky): pidruchnyk dlya stud. vuziv / P.P.Shlyakhtun. – K.: Lybid', 2002. – 573 s.
7. Chemshyt A. A. Hosudarstvennaya vlast' y politycheskoe uchastyie / A.A.Chemshyt. – K.: Ukraynskyi tsentr dukhovnoy kul'turi, 2004. – 528 s.
8. Horbatenko V. P. Stratehiya modernizatsiyi suspil'stva: Ukrainina i svit na zlami tysyacholit' / V.P.Horbatenko. – K.: Akademiya, 1999. – 240 s.
9. Hrachev M. N. Polytcheskoe uchastyie / M. N. Hrachev // Zarubezhnaya polytolohyya: Slovar'-spravochnyk / pod red. A.V. Myronova, H.A. Tsyhankova. – M.: Sotsyal'no-polytcheskyi zhurnal, Nezavysymyi otkrytyi unyversytet, 1998. – S.239.
10. Kobyna Yu. E. Antropolohyzatsyya dukhovnykh tsennostey v sovremennoy kul'ture: avtoref. dys. na soyskanye uchenoy stepeny kand. fylos. nauk: 09.00.13 / Yu. E.Kobyna. – Stavropol', 2004. – 23 s.
11. Khrabrova E. V. Formyrovanye dukhovno-nravstvennoy kul'turi budushcheho uchytelya v obrazovatel'nom protsesse vuza: avtoref. dys. na soyskanye uchenoy stepeny kand. ped. nauk: 13.00.01, 13.00.08 / E. V.Khrabrova. – Yaroslavl', 2007. – 21 s.
12. Manuylov Ye. M. Osnovni napryamky vykhovannya suchasnoho intelihenta u VNZ Ukrainy / Ye.M.Manuylov // Nравственные императивы интеллигенции: материалы IV Mezhd. nauch-teror. Konf. po problemam sovremennoy intellyhentsyy. – Kh.: NUA, 2006. – S. 163-164.
13. Fuko M. Hermenevtyka sub'ekta / Myshel' Fuko // Sotsyo-Lohos. – Выр. 1. – М.: Prohress, 1991. – С. 284–319.
14. Khamitov N. Samotnist' u zhytti. Sproby vzhivannya v problemu / N.Khamitov // Filosofov'ka i sotsiolohichna dumka. – 1993. – # 6. – S. 142–159.
15. Krymskyi S. B. Kontury dukhovnosti: novye konteksty ydentyfikatsyy / S.B.Krymskyi // Voprosy filosofyy. – 1992. – # 12. – S. 21–28.
16. Pohromskaya A. Y. Dukhovnost': ponyatiye y faktory formyrovannya / A.Y.Pohromskaya // Pedahohika, psykholohiya ta medyko-biolohichni problemy fizychno vykhovannya i sportu. – Kharkiv–Donets'k, 2004. – # 18. – S. 25–26.
17. Horak H. I. Filosofiya: kurs lektsiy / H.I.Horak. – K.: Vilbor, 1997. – 272 s.
18. Bondarevych I. Dukhovna tsilisnist' yak atrybut osobystosti / Iryna Bondarevych // Osobystist' u dyskursi samorozhortannya informatsiynoi tsyvilizatsiyi: monohrafiya / kol. avtoriv; redkol.: V.P.Bekh (holova), H.O.Nesterenko (zastupnyk holovy); Min-vo osvity i nauky, Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova. – K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2012. – S. 293-404.
19. Novozhylov B. V. Dukhovnist' yak chynnyk efektyvnosti zhyttyediyal'nosti politychnoho lidera / B. V.Novozhylov // Nova paradyhma: [zhurnal naukovykh prats'] / holov. red. V. P. Bekh.; Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova; Tvorche ob'yednannya «Nova paradyhma». – Vyp. 82. – K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2008. – S.119-128.

Makarenko B., candidate political science, applicant, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kiev), gileya.org.ua@gmail.com

Spiritual determinants enhance political participation of the individual

Political participation is made to influence the process of preparation, adoption and implementation of political decisions at different levels – local, regional, national. It is realized in a wide range of political activity of the political process and provides essential production values and meanings. Given this unfolding political participation in the system of spiritual determinants of political and civic self-organization. And its humanistic dimension more fully disclosed in the spiritual world of the individual.

combining individual cultural dimension of the collective. The article is seen political participation of the individual in the system of spiritual determinants of political and civic self-organization.

Keywords: people, politics, culture, education, morality, political participation, values, spiritual culture, spiritual values, spirituality.

Макаренко Б., кандидат политических наук, соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Духовные детерминанты активизации политического участия личности

Политическое участие осуществляется с целью влияния на процесс подготовки, принятия и реализации политических решений на разных уровнях – местном, региональном, общенациональном. Она реализуется в широком спектре политической активности субъектов политического процесса и предусматривает выработку необходимых ценностей и смыслов. Учитывая это политическое участие разворачивается в системе духовных детерминант политического развития и гражданской самоорганизации. А ее гуманистический измерение наиболее полно раскрывается в духовном мире личности, сочетая индивидуальный измерение культуры с коллективным. В статье политическое участие личности рассматривается в системе духовных детерминант политического развития и гражданской самоорганизации.

Ключевые слова: человек, политика, культура, образование, мораль, политическое участие, ценности, духовная культура, духовные ценности, духовность.

* * *

УДК 327(019.5)

Валюшко І. О.,
аспірантка, Дипломатична академія України
при МЗС України (Україна, Київ),
ivannavaljushko@gmail.com

АЛАРМІСТСЬКІ АСПЕКТИ ТЕОРІЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Проаналізовано основні алармістські аспекти інформаційного суспільства. Визначається суть інформації та її роль у соціальних та політичних процесах. На основі огляду різних концепцій інформаційного суспільства, розкрито основні його загрози, охарактеризовано небезпеку використання інформації у деструктивних цілях. Також стаття актуалізує питання інформаційних війн, що ведуться із застосуванням багатьох електронних засобів, контролюють різноманітні інформаційні потоки та впливають на свідомість і поведінку керівництва, населення та армії конфронтаційних сторін. Мета статті – дослідити основні концепції інформаційного суспільства відомих зарубіжних та вітчизняних науковців у рамках алармістського підходу та визначити основні види потенційних небезпек, що можуть мати місце в інформаційному суспільстві. При дослідженні застосовувались такі методи: історичний метод, порівняльний метод і принцип типологізації, системний підхід, методи аналізу і синтезу.

Ключові слова: інформація, концепція, інформаційне суспільство, постіндустріальне суспільство, інформаційні технології, інформаційні війни, інформаційна безпека.

У наш час інформація трансформувалась у формуючий фактор матеріального середовища нашого життя. Також вона є основним засобом міжособистісної взаємодії та взаємодії між державами, постійно виникаючи та змінюючись у процесі обміну. У філософії під поняттям інформації розуміють відображення реального світу. Термін «інформація» походить від латинського слова «informatio», що означає відомості, роз'яснення, виклад. Із середини XX ст. інформація стала загальнонауковим поняттям, але досі в науковій сфері воно залишається вкрай дискусійним. Загальноприйнятого визначення інформації досі не існує.

Із постійним та інтенсивним процесом розвитку комп'ютерної техніки та інформаційних технологій наше суспільство перетворилося з індустріального в інформаційне. Вперше термін «інформаційне суспільство» з'явився у другій половині XX ст., коли у розвинутих країнах світу спостерігався перехід економіки

до виробництва інформаційних послуг. В інформаційному суспільстві найважливіше місце посідають знання та інтелект. Сучасні інформаційні процеси визначають розвиток як окремих держав так і всієї цивілізації. Вважається, що інформація є одним з основних багатств країни, стратегічним національним ресурсом і в цьому важко не погодитись. Разом з тим, інформація є тим каталізатором у суспільстві та системі міжнародних відносин, який несе у собі масу нових викликів та загроз, що і досліджуються у рамках так званого алармістського підходу до усвідомлення ролі інформації та знань у сучасному світі.

Застереження щодо використання інструментів інформаційного суспільства досліджували Ф. Бекон, В. Вернадський, Ш. Монтеск'є, Е. Тоффлер, Дж. Нейсбіт, Й. Масуда, З. Бжезинський, М. Кастельс, М. Маклюен, Ф. Махлуп, О. Бард, Я. Зодерквіст, Е. Уолтц, Д. Тапскот, М. Лібіцькі та інші. Проблеми інформаційного суспільства розробляють сучасні українські вчені О. Каргунов, В. Цимбалюк, А. Гальчинський, М. Згуровський, А. Колодюк, Р. Калюжний, О. Маруховський. Працюють у цьому напрямку російські вчені В. Іноземцев, Г. Артамонов, Е. Галунов, М. Мойсєєв, Т. Єршова та ін.

Процес становлення інформаційного суспільства як на локальному рівні так і в глобальному розрізі вимагає теоретичного усвідомлення усіх його викликів та загроз з метою їх подальшого послаблення та запобігання.

Теоретичне осмислення та пояснення виникнення нових загроз інформаційного суспільства дещо відає від фактичного їх виникнення. Метою статті є дослідити основні концепції інформаційного суспільства видатних вчених у рамках алармістського підходу. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: конкретизувати внесок відомих зарубіжних та вітчизняних вчених у розробку основних концепцій та проблем інформаційного суспільства; на основі алармістського підходу визначити слабкі місця, вади і потенційні небезпеки інформаційного суспільства.

Одним з перших зарубіжних дослідників, хто попереджав людство про небезпеку використання інформації і знань в деструктивних цілях був Ф. Бекон. Водночас він запропонував і заходи щодо запобігання або хоча б послаблення впливу таких негативних та негідних дій, зокрема, шляхом вчасних, адекватних і переконливих спростувань неправдивої інформації. Особливу увагу Ф. Бекон приділяв природі самого слова та спілкуванню. Зокрема він писав «...Люди об'єднуються мовою. Слова ж встановлюються відповідно до розуміння натовпу. Тому погане і безглузде встановлення слів дивовижним чином облягає розум... Слова прямо гвалтують розум, перемішують все і ведуть людей до проміжних і незчисленних суперечок і тлумачень» [5].

Важливим також є те, що Ф. Бекон визнавав значний вплив інформації і комунікації на політичне і суспільне життя кінця XVI – початку XVII століття та передбачив посилення цієї тенденції у майбутньому.

Варто відзначити роль видатного українського вченого В. І. Вернадського, який у 20-х роках XX ст. розпочав всебічний та ґрунтовний аналіз місця і ролі інформації та інформаційних технологій у розвитку суспільства. Підсумовуючи результати цього аналізу він зазначав: «Події, які відбуваються в глухому куточку будь-якого континенту чи океану відбиваються і мають наслідки –